

hadsereg soraiba, magyar származásúak voltak-e vagy más nemzet fiai közül álltak-e a honvéd zászlók alá. Aulich Lajos, Czetz János, Damjanich János, Gál Sándor, Hrabovszky János, Korponay János, Lahner György, Mack József, Nagy-Sándor József, Vetter Anton von Doggenfeld és ismert-ismeretlen lengyel, cseh, osztrák, olasz katonatársai forradalmárok voltak. Tetteik és sorsuk, életük egyes epizódjainak felvillantása, mondhatjuk bátran, kalandjaik elbeszélése a könyv megannyi remeklése. Nemeskürty számtalan tényt kutatott és tárt fel hőseiről, az egész 1848—49-es magyar és császári hadseregről. A források közül a hősök szakírói munkásságát különös gonddal elemzi. Írói erejét azonban leginkább a katonasors, az embersors elbeszélésében látjuk, s példái valóban csodálatot, elismerést, az utókor tiszteletét válthatják ki a mai olvasóból. A mához szóló intést, figyelmeztetést egyébként elemi erővel hangoztatja: „Ideje, hogy március tizenötödikén, október hatodikán vagy akár április negyedikén róluk is megemlékezzünk. Hiszen azért harcoltak, azért vállaltak börtönt és üldöztetést, hogy legalább a kései nemzedékek úgy élhessenek, mint ők szerettek volna.” Kissé megalapozatlannak tartjuk Dembinski megítélését, akivel kapcsolatban a szerző nem akar vitába bonyolódni. Hasonlóan kerüli a Görgey-vita felelevenítését is, mert azt áldatlannak, tipikusan és szomorúan magyar ügynek tartja, s a végletektől óvja olvasóit. Jó néhány katonai kérdésben hasonlóan realista szemléletet sürget, így például a magyar hadsereg beavatkozásának lehetőségét a bécsi forradalomba, vagy Budavár ostromát illetően.

Hatalmas ismeretanyagon kellett úrrá lennie a szerzőnek, s minduntalan az olvasó türelmét kéri, amikor látszólag hosszadalmasan ismertet hadműveleti elemzéseket, hadrendeket, vagy más történelmi forrásokat. Érdemes e könyv gazdag forrásanyagában is elmélyülni, bár a merengésre nem sok idő marad, mert felriasztja az olvasót emlékeztető, utaló, figyelmeztető hangja, kiáltása, amellyel nemzeti történelmünk egyik legfontosabb, legszebb fejezetének újragondolására hívta a szerző a ma emberét. (*Magvető, 1977.*)

TÓTH GYULA

KURUCZ D. ISTVÁN: CSIKÓSOK